

Lietuva yra vieninteliai mūsų kalbos namai

Lapkričio 18 dieną minėsime 30-ąsias atkurto valstybinės lietuvių kalbos statuso metines. Ta proga pravartu prisiminti ir pasvarstyti, kodėl 1988 metais buvo svarbu atkurti valstybinį lietuvių kalbos statusą ir kokia mūsų kalbos ateitis. Metinių išvakarėse **Juventa Mudėnienė** kalbina **Valstybinės lietuvių kalbos komisijos pirmininką Audrį Antanaitį**.

KALBA YRA VALSTYBĖS IR TAUTOS IŠLIKIMO PAGRINDAS

Prieš 30 metų žmonės, susirinkę į Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio Steigiamąjį suvažiavimą, pirmiausia reikalavo grąžinti Lietuvai Vytį, trispalvę ir lietuvių kalbą. Apie visišką nepriklausomybę dar nebuvo kalbama, o gimtoji kalba tapo pirmutiniu reikalavimu. To meto inteligentija puikiai suprato, kad valstybės atkūrimo ir tautos išlikimo pagrindas yra kalba.

Okupacijos metais rusų kalba vis labiau buvo diegiama į oficialų sovietinės Lietuvos gyvenimą: daugelis įstaigų dokumentų buvo rašomi dviem kalbomis – lietuviškai ir rusiškai, Aukščiausiosios Tarybos posėdžiai stenografuojami rusiškai, gatvių pavadinimai – dvikalbiai, Vilniaus visuomeniniame transporte stotelės pranešinėjamos dviem kalbomis, į koncertų programas privalėjo būti įtraukti 2–3 rusų autorių kūriniai ir t. t.

Tačiau svetimoji kalba niekaip nesugebėjo įsibrauti į lietuvių namus ir šeimų gyvenimą. Žmonės puikiai suvokė, kad rusų kalba yra okupantų kalba. Ją vartojo tik tuomet, kai buvo privaloma, ne daugiau.

Kilus Sąjūdžio bangai, vienas pirmųjų uždavinių buvo uždaryti rusų kalbai duris į viešą valstybės gyvenimą. Todėl jau 1988 metų lapkričio 18 dieną tuometinės Aukščiausiosios Tarybos nutarimu buvo paskelbta apie lietuvių kalbos – valstybinės kalbos – statuso atkūrimą.

AR TIKRAI REIKIA GINTI MŪSŲ KALBĄ?

Per pirmuosius kelerius nepriklausomybės metus valstybinė kalba buvo įtvirtinta visais reikalingais dokumentais: LR Konstitucijos 14 straipsnis skelbia, kad lietuvių kalba yra vienintelė Lietuvos Respublikos valstybinė kalba. Lietuvių kalbos įstatymas numatė valstybės garantijas, apibrėžė, kur ir kaip kalba turi funkcionuoti. Buvo priimti Valstybinės lietuvių kalbos komisijos ir Valstybinės kalbos inspekcijos įstatymai, kiti reikalingi dokumentai.

Pastarieji 30 metų pasižymėjo ypač staigia informacinių technologijų pažanga, dideliais gyvenimo šuoliais. Pokyčiai atnešė daug įdomių dalykų, lėmė didelį informacinį srautą, o tai, žinoma, kelia rimtų iššūkių mūsų kalbai.

Ypač išaugo anglų kalbos poreikis bei įtaka. Niekas neginčija, kad ji atvėrė kelius į platesnį pažinimą, į pasaulį, nutiesė komunikacinius ryšius, tačiau šiuo metu mes gyvename visuotinėje integracijos į pasaulį euforijoje. Neretai girdime, kad lietuvių kalba šiais laikais yra pasenęs, atgyvenęs dalykas. Veikia savotiška „rinkos ekonomika“, kai tvirtinama, kad rinka ir pats gyvenimas sudėlios, kuri kalba mums bus naudingesnė.

Man regis, yra puiku, kad Lietuvoje girdime daug užsienio kalbų: vokiečių, anglų, prancūzų, lenkų. Turime eiti į pasaulį, tačiau privalome suvokti, kad mūsų valstybinė kalba yra vienintelė – tai lietuvių kalba. Mūsų kraujo kalba.

Todėl privalu apibrėžti mūsų kalbos vietą valstybės gyvenime. Oficialioje vartosenoje turi funkcionuoti taisyklinga, sunorminta lietuvių kalba. Privačioje erdvėje kalbos taisyklių tikrai niekas nenustato, tai kiekvieno iš mūsų vidinės kultūros ir suvokimo reikalas.

KAIP KALBĖSIME PO DEŠIMTIES METŲ?

Žvelgiant į mūsų šalies istoriją, prisimenant Valstybinės lietuvių kalbos statuso įtvirtinimą, žinoma, kyla klausimas, ar ilgai kalbėsime savo gimtąja kalba? Kokia ji bus po 10 ar 20 metų?

Akivaizdu, kad privalome mažinti oficialiosios ir privačios kalbos priešpriešą. Mūsų kalba negali būti izoliuota nuo pasaulio, mokslo, naujų reiškinių bei iššūkių, vadinasi, ir toliau patirsime kitų kalbų įtaką.

Reikia stengtis lanksčiai pritaikyti lietuvių kalbą informacinėms technologijoms. Turi būti patogiu ir paprastu ją naudoti kompiuteriuose, išmaniosiose technologijose.

Vis pasigirsta balsų, kad ateis laikas, kai reikės įtvirtinti anglų kalbą kaip antrąją Lietuvos Respublikos valstybinę kalbą. Nebūkime naivūs, toks sprendimas būtų pražūtingas gimtajai kalbai. Ji neatlaikytų konkurencijos.

Turime pagaliau priimti konstitucinį Valstybinės kalbos įstatymą. Jame aiškiai įtvirtinti, kad lietuvių kalba yra ir bus vienintelė valstybinė Lietuvos kalba.

Dar vienas svarbus uždavinys – sukurti ilgalaikę lietuvių kalbos strategiją. Tokią turi estai (10-čiai metų). Kokią gimtosios kalbos viziją, tikslus bei uždavinius formuosime? Kokia kalbos politika bus išvijoje? Artimiausiu metu turėtume pradėti tyrimus, atskleisiančius realią ir objektyvią mūsų kalbos būklę. VLKK kvies įsitraukti pasaulio lietuvių bendruomenę, ministerijas, specialistus, žmones, kurie neabejingi savo kalbai.

KALBOS PRESTIŽAS – TAI MES PATYS

Kalbos prestižą dažniau suvokiame kaip platų kalbos skambėjimą visose valstybės gyvenimo sferose: nuo aukščiausio lygio tarptautinių forumų iki muzikinių dainų festivalių, nuo mokslo simpoziumų iki nacionalinės literatūros vertimų.

Todėl ypač apmaudu žinoti, kad mokslo pasaulyje mūsų kalba vis mažiau vartojama. Ar ne keista, kad netgi lituanistikos mokslo darbai, parašyti anglų kalba, vertinami aukštesniais balais? Kas tuomet skatins rašyti mokslo darbus lietuviškai? Tai yra rimčiau, nei atrodo. Pamažu mūsų kalba yra stumiama tik į privačios vartosenos kampą. Kyla grėsmė, kad vėl grįš laikai, kai lietuviški žodžiai bus vadinami „tik muzikų“ kalba, vartojama virtuvėje ar kluono teatre. Privalome galvoti apie motyvaciją, skatinančią diegti mūsų kalbą į mokslo pasaulį.

GERIEJI PAVYZDŽIAI ĮKVEPIA

Jeigu norime sukurti ką nors gero ir gražaus, atsigręžkime į jau padarytus, surikiuotus darbus. Turime daug gražių tradicijų, susijusių su mūsų kalba. Pvz.,

Nacionalinis diktantas – privati iniciatyva, įtraukusi, įsiūbavusi lietuvius visame pasaulyje! Įvairaus amžiaus, profesijų žmonės kasmet kaip į šventę eina rašyti diktanto! Mokiniam rengiami kalbos konkursai internetu, kuriami elektroniniai kalbos žaidimai, buvo paskelbti Tarmių metai ir Kalbos kultūros metai ir kt.

Privalome tęsti šį darbą ir inicijuoti daugiau tokių renginių, atskleidžiančių mūsų kalbos grožį, ypatingą vietą pasaulyje. Trūksta šviečiamųjų kalbos laidų, laidų, skirtų tarmių ir tautosakos sklaidai. Žinome, kad poreikis yra, žmonės laukia ir gyvai domisi šiomis temomis.

Nepaprastai džiaugiamės dar viena gražia tradicija – tai LIETUVIŲ KALBOS DIENOS. Jos bus rengiamos jau ketvirtą kartą. Labai simbolišku valstybei ir laisvei laikui, nuo vasario 16 iki kovo 11 d., visoje Lietuvoje – miestuose ir miesteliuose, mažuose kaimukuose, bibliotekose, mokyklose, bendruomenių namuose – ir užsienyje paprastai vyksta daugiau nei 3000 renginių! Žmonės laukia, ruošiasi, dalyvauja... Bendruomenės dvasia, meilė gimtajai kalbai, tradicijoms, iškilims Lietuvos žmonėms yra labai svarbi iki šiol. Ji neišėjo iš mados.

Tie renginiai aiškiai parodo, kad mūsų kalba, prosenių išauginta, tėvų išsaugota ir mums perduota, yra labai svarbi mums visiems.

Šiais metais vykusių Lietuvių kultūros dienų vaizdai:

Islandijos LB nuotr.

Barnaulo LB nuotr.

Lydos LB nuotr.

Niurnbergo LB nuotr,

Rugalando LB nuotr.

pasauliolietuvis.lt

„Lietuvybė pasaulyje“

Mielai pasidalysime svetainėje skelbiamais tekstais ir nuotraukomis, tik prašome nurodyti informacijos šaltinį ir autorius.

SPAUDOS,
RADIJO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS

